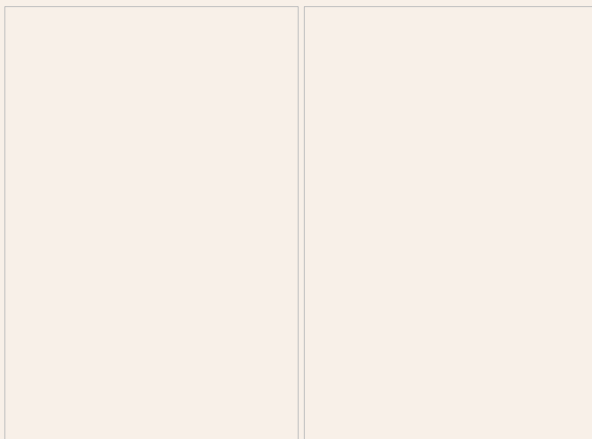

Těžba černého uhlí v Praze 14

V křídovém období druhohor, asi před 80 miliony let, pokrývalo Čechy teplé moře. Vznikly příznivé předpoklady pro usazování sedimentů, ze kterých se pak vytvořila uhelná ložiska. Dnes se černé uhlí těží v kladensko-rakovnicko-slánské pánvi a stejné sloje najdeme v plzeňsko-radnické pánvi. Důlním znalcům, tehdejším prospektorům, se zdálo již před staletími, že černé uhlí by mělo být i v pražské kotlině. Hledali ho všude a také ho našli. Za východním okrajem pražské kotliny v dnešní oblasti Prahy 14. O počátcích těžby černého uhlí v naší lokalitě hovoří i pamětní publikace Praha 14 v zrcadle času a Kniha o Praze 14 a okolí.

Zatímco první historická zpráva o uhlí z oblasti Kladna je z roku 1483, o počátcích těžby černého uhlí u nás se hovoří až v roce 1767. První důl Prahy 14 v lokalitě dnešních Hutí byl zasvěcen sv. Antonínu Paduánskému. Mimořádný tlak na získání nového energetického zdroje vznikl okolo roku 1820, v období nástupu průmyslové revoluce. Pro široké použití strojů bylo nezbytné uhlí, především černé. Hledalo se a těžilo všude, kde to bylo jen trochu možné. U nás vznikla vedle dolu Antonín Paduánský další důlní díla Anna, Robert, Prokop, Barbora, Kryštof aj. O kutací právo se s nástupem průmyslové revoluce zajímalo stále více podnikatelů. U nás i jinde v oblasti středočeské černouhelné pánve. Nejdéle se udržel důl sv. Barbory, jemuž bylo kutací právo uděleno až v roce 1825. Jak "uhelná horečka v naší oblasti přišla, tak odezněla. Hlavní důvod podle tehdejších písemných podkladů spočíval ve velmi nízké vydatnosti těžených ložisek (šlo spíše o vytěžování žil černého uhlí o maximální síle 20 cm na výchozích slojích). Další, podle mého názoru zcela rozhodující důvod byl ve velmi malé využitelnosti černého uhlí z dolů nalézajících se v dnešní městské části Prahy 14. Z hlediska současného pohledu na vytěženou uhelnou hmotu šlo o černé pálavé uhlí s 10- až 15% obsahem vody a velmi značnou zátěží sirmatých popelovin. Obsah vody klesá se stupněm prouhelnění a s geologickým stářím, závisí též na tlaku nadložních vrstev. V našem případě, v Praze 14, kde se těžilo nízko pod povrchem terénu, bylo tím pádem vody daleko více. Využívání černého uhlí (obecně se to týká všech tuhých paliv) podstatným způsobem ovlivňují minerální součásti uhlí (popeloviny), a to nejen jejich množstvím, ale i složením. Zcela rozhodující byla však rentabilita těžby. Nejen u nás, ale též na vrchu Petříně, u Horních Počernic a jinde. Byla to velmi malá ložiska černého uhlí, jež se nevyužívala ani místně zejména s ohledem na velmi nepříznivé vlastnosti popelovin a obsah vody. Neumělo se s nimi zacházet. Tehdejší spotřebiče - kamna a pece - byly konstruovány na dřevo. S černým uhlím, které mělo postupně nahradit nedostatkové dřevo, nebyly na počátku jeho využívání zkušenosti. Zejména v osmáctém století se to týkalo i naší oblasti. Černé uhlí těžené kolem Kladna, které se k nám dováželo, bylo mnohem lepší. Uhlí, nejprve černé, ale i hnědé, postupně nahrazovalo dřevo a různý spalitelný odpad z domácností, hlavně v chudších oblastech, všude, kde to bylo možné. Dřevo bylo stále dražší zvláště proto, že se dopravovalo z čím dál větších vzdáleností. Do Prahy a okolí vory po Vltavě ze šumavských lesů. Tehdejší prospektoři, hledači černého zlatá - uhlí, byli pod velmi silným tlakem těch, kteří své peníze investovali do kutacích práv. Bylo jasné, že bez nového energetického zdroje, představovaného černým uhlím pokud možno z místních zdrojů, nenastartuje průmyslová revoluce, tudíž ani století uhlí, železa a páry. Praha měla štěstí. Po selhání místních zdrojů nastoupilo černé uhlí z blízké kladenské pánve. To se spalovalo, později se z něho vyráběl i svítiplyn. Také se s jeho pomocí tavila ocel. V počátcích tu byly značné těžitelné zásoby, ale ty nejlepší druhy černého uhlí rychle mizely. Nejprve uhlí, které používali především kováři a podkováři (kovářské uhlí), podle pozdější nomenklatury to bylo černé pálavé a plynové uhlí. U nás, v oblasti Prahy 14, se ovšem tehdy průmysl příliš nerozvíjel, jak bylo již uvedeno v příspěvku Putování časem - průmyslová aglomerace se tu začala utvářet až v devatenáctém století. Není bez zajímavosti, že v osmdesátých letech dvacátého století tehdejší vláda ČSSR s velkými náklady zahajovala těžbu černého uhlí u Slaného. Vlivem mimořádně nepříznivých geologických podmínek (velká hloubka, tekuté písky apod.) bylo od tohoto experimentu upuštěno. Přičinila se o to zejména změna politických podmínek po roce 1989. K historii těžby černého uhlí ve zkratce ještě doplníme pár informací o lokálních topidlech. Lokální topidla, zvláště keramická (zděná) vytápěcí kamna a krby, se sice pro černé uhlí z dolů dnešní Prahy 14 nehodila, ale nebude na škodu připomenout některé zajímavé

exponáty zachované z minulých dob. Tak například původní krb v tzv. císařském pokoji (viz foto), ve kterém při svých návštěvách Hloubětina býval ubytován Josef II., v bývalé zájezdní hospodě (dnes Stará hospoda) v Hloubětíně, přestavěné v barokním stylu. Krb nese letopočet 1783. Nebo kachlová kamna, jež stojí v jedné ze tříd bývalé školy v zámečku v Hostavicích a pocházejí ze druhé poloviny devatenáctého století (viz kresby, dochovala se jen kamna vpravo).

Staří kamnáři stavět kamna zděná (kachlová) uměli. Ve druhé polovině osmnáctého století byla nejdokonalejším typem kachlová kamna se čtyřmi tahy a dvěma vratnými komorami, s bezroštovou spalovací komorou (topeništěm). Jejich tvůrce za ně obdržel v roce 1764 cenu Berlínské akademie věd. Zázraky však tehdejší kamnáři, stavitelé zděných kamen s keramickými obklady, dělat nedokázali. Lépe na tom byli výrobci kovových (litých) kamen. Pokrok ve slévárenství v druhé polovině osmnáctého století již dovozoval složitější konstrukce kamen. Některé typy měly tzv. etážové provedení tahů a jednoduchý kovový rošt ve spalovací komoře. Vyráběly je např. Salmovy železářny v Blansku. Ty ovšem nebyly určeny pro zdejší uhlí. Pokud se v nich již uhlí spalovalo, pak to bylo kusové černé z kladenského revíru, případně z Ostravy.

A na závěr jedna pozvánka:

Někdejší hornická sláva Kladenska, jehož nejvýhodnější část zasahuje do naší lokality, vyvrcholila po objevení uhelné sloje Janem Váňou ve městě Kladně v roce 1846. O třicet dva let později byla odkryta uhelná sloj o mocnosti devíti metrů. V roce 1994 bylo území bývalých šachet Mayrau a Robert přeměněno ve skanzen. Hornický skanzen ve Vinařicích u Kladna rozhodně stojí za prohlídku. Je otevřen ve všedních dnech od 9 do 14 hod, o víkendů a o svátcích od 9 do 12 hodin.

Literatura: Die Söhne des Hephaistos, Jörg Ulric, Schwendi, 1968; E. Karas, Tuhá paliva a jejich využití, SNTL Praha, 1968; E.

Karas, Člověk a oheň, býv. Federální ministerstvo paliv a energetiky Praha, 1986

Informace: Obvodní báňský úřad v Kladně, Strojírenský zkušební ústav s. p. Jablonec nad Nisou a další

Ing. Evžen Karas (ODS)